

Preken over Lukas 18,1–8 – visitaspreken i Vevelstad

Lukas 18,1–8

Lignelsen om enken og dommeren

1 Så fortalte han dem en lignelse om at de alltid skulle be og ikke miste motet: 2 «I en by var det en dommer som ikke fryktet Gud og ikke tok hensyn til noe menneske. 3 I samme by var det en enke som stadig på ny kom til ham og sa: ‘Hjelp meg mot min motpart, så jeg kan få min rett.’ 4 Lenge ville han ikke, men til slutt sa han til seg selv: ‘Enda jeg ikke frykter Gud og ikke tar hensyn til noe menneske, 5 får jeg hjelpe denne enken til hennes rett, siden hun plager meg slik, ellers ender det vel med at hun flyr like i synet på meg.’» 6 Og Herren sa: «Hør hva denne uhederlige dommeren sier! 7 Skulle ikke da Gud hjelpe sine utvalgte til deres rett, de som roper til ham dag og natt? Er han sen til å hjelpe dem? 8 Jeg sier dere: Han skal sørge for at de får sin rett, og det snart. Men når Menneskesønnen kommer, vil han da finne troen på jorden?»

Kjære alle sammen!

Så flott å få være på visitas i Vevelstad. Det har vært noen fine dager og gode møter med dere som bor her og naturen som omgir dere. Jeg kommer tilbake til flere av de inntrykkene vi har fått i visitasforedraget etterpå.

Jesus fortalte en lignelse for at disiplene skulle forstå at de alltid skulle be og ikke miste motet. Slik innleder evangelisten teksten vi har hørt i dag. Allerede der ligger både alvor og omsorg. Jesus vet at det finnes noe i livet – i verden og i troen – som sliter på utholdenheten. Noe som gjør at vi blir trette, stille, resignerte. Derfor denne lignelsen.

Vi møter to personer: en dommer og en enke. Dommeren beskrives uten formildende omstendigheter: Han fryktet verken Gud eller brydde seg om mennesker. Enken derimot har ingen maktposisjon. I antikkens verden var enken selve bildet på sårbarhet. Uten mann, ofte uten økonomisk sikkerhet, uten politisk stemme. Hun er – i verdens øyne – minst og svakest. Og likevel er det hun som bærer lignelsen.

Hun kommer stadig til dommeren med samme krav: «Hjelp meg til rett mot dem som anklager meg.» Vi får ikke vite hvem som har gjort henne urett. Vi får ikke vite om hun vinner frem. Men vi får vite noe annet: Hun gir seg ikke.

Enken ber ikke om veldedighet. Hun ber ikke om nåde. Hun ber om rett. Hun sier ikke: «Kan du være så snill ...» Hun sier: «Hjelp meg til rett.» Det er et juridisk språk. Hun vet at hun har krav på noe. Hun vet hvem hun er i møte med loven – selv når dommeren later som om hun ikke betyr noe.

Her finnes et viktig poeng, også for oss. Kristent liv handler ikke bare om å være små og ydmyke i betydningen usynlige eller tause. Bibelen løfter gang på gang frem mennesker som er små i makt, men sterke i tillit. Mennesker som vet at deres verdi og rett ikke kommer fra systemet, men fra Gud.

Å være svak i bibelsk forstand er ikke det samme som å være uten stemme. Tvert imot. Det er ofte nettopp de svake som taler klarest – fordi de vet hva de trenger, og fordi de ikke har noe annet å lene seg på enn sannheten.

Hva er så «ens rett»? Det er et stort spørsmål. Og det er et farlig spørsmål, hvis vi bare tenker det individualistisk: min rett mot de andre. Men i Bibelen er retten alltid forankret i relasjon – i pakten mellom Gud og mennesker, og mennesker imellom.

Når vi taler om rett og verdighet for den som er minst, er det umulig – særlig i en norsk kontekst – å komme utenom Magnus Lagabøters landslov, saom vi feiret 750 års jubileet til for to år siden. Da den ble innført i 1274, var det ikke bare en teknisk samling av regler. Det var et dypt verdimeslig prosjekt. For første gang fikk hele landet én felles lov, og nettopp derfor ble retten løftet ut av private maktforhold og slektsbånd, og lagt i noe som var større enn den enkelte: loven selv.

Landsloven var gjennomsyret av kristen menneskeforståelse. Den var særlig opptatt av å beskytte dem som sto svakt i samfunnet: enker, foreldreløse barn, fattige, syke. Ikke fordi de var «snille», men fordi de var utsatte. Tanken var klar: Et rettferdig samfunn kjennes på hvordan det behandler sine svakeste. Her ligger en tydelig parallell til Jesu lignelse. Enken i evangeliet ber ikke om særbehandling – hun ber om rett. Og nettopp dette var også landslovens ambisjon: at retten ikke skulle avhenge av person, kjønn, styrke eller rikdom.

Når vi ofte ser Justitia fremstilt med bind for øynene, er det et sterkt symbol på akkurat dette: Retten skal ikke se hvem du er, men hva som er rett. Loven skal være blind for makt, status og innflytelse. Dette er ikke en avhumanisering, men tvert imot en dyp humanisering – fordi den hindrer vilkårlighet..

På den måten var landsloven med på å bygge landet, ikke bare administrativt, men moralsk og åndelig. Den la et fundament for tillit: mellom mennesker, mellom folk og øvrighet. Og den la et tidlig grunnlag for det vi i dag kaller rettsstaten – et samfunn der ingen er rettsløs, og der også den minste kan kreve sin rett uten å måtte rope høyest eller slå hardest.

Derfor er det en dyp sammenheng mellom evangeliets enke og vår egen historie. Troen på en rettferdig Gud har formet forestillingen om et rettferdig samfunn. Når Jesus i lignelsen viser oss en svak kvinne som holder fast ved retten, viser han oss ikke bare hvordan vi skal be – men hvordan et samfunn kan holdes oppe.

Når enken i lignelsen ber om rett, ber hun om at virkeligheten skal stemme med Guds vilje. Hun ber om at urett ikke skal få siste ord. Hun ber om at hennes liv skal telle.

Også i dag lever vi i spenningen mellom rett og avmakt. Vi bor i et land med lover og systemer som i stor grad fungerer. Samtidig vet vi at mennesker kan falle utenfor. I små samfunn, som her i Vevelstad, kan det å være «minst» få helt konkrete former: å stå alene, å mangle innflytelse når avgjørelser tas langt borte. Da er denne teksten ikke fjern. Da taler den midt inn i erfaringen av å være liten – uten å være verdiløs.

Derfor må det også sies tydelig i vår tid: Når lov og rett undergraves, rammer det aldri først de sterke. Det rammer alltid de små. Når makt settes over rett, når sannhet relativiseres, og når regler bøyes til fordel for noen få, da er det ikke nøytral effektivitet vi ser – men et svik mot fellesskapet. Historien lærer oss at samfunn ikke brytes ned av manglende styrke, men av manglende respekt for rett. I slike tider trengs kirkens stemme, ikke for å forsvare privilegier, men for å minne om at retten ikke er til pynt – den er til vern.

Så kommer det siste, urovekkende spørsmålet: «Men når Menneskesønnen kommer, vil han da finne troen på jorden?»

Legg merke til at Jesus ikke spør om han vil finne aktivitet, eller religiøs flid, eller riktige meninger. Han spør om tro?

Dette spørsmålet vender lignelsen mot oss. Ikke som dom, men som speil. Hva skjer med troen når bønnesvarene lar vente på seg? Når uretten består? Når vi ikke lenger orker å håpe?

Det finnes en form for resignasjon som er stille. Vi slutter å be høyt. Vi slutter å forvente noe. Vi sier: «Slik er det vel.» Jesus setter fingeren nettopp der. For troen er ikke først og fremst de sikre svarene, men det utholdende håpet. Det er enken som går én gang til.

Lukas 18 minner oss om at kirkens språk alltid må romme både svakhet og verdighet. Ikke romantisere det lille, men heller ikke undervurdere det.

Menigheten er ikke sterk fordi den er stor. Den er sterk når den våger å si i fra, lytte og være til stede. Når den våger å si: «Dette er vår rett som Guds barn.» Retten til nåde. Retten til å bli hørt. Retten til håp.

Og kanskje er det nettopp her Jesus finner troen: Ikke i triumf, men i utholdenhet. Ikke i suksess, men i tillit. Ikke hos dommeren, men hos enken.

Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige ånd, som var og er og blir én sann Gud, fra evighet til evighet. Amen.